

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE
POLITEHNICĂ BUCUREȘTI
CENTRUL UNIVERSITAR PITEȘTI
ȘCOALA DOCTORALĂ FILOLOGIE**

**REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
Formule și tehnici narative în romanele scriitoarelor
Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl**

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:

Prof.univ.dr. Mircea BÂRSILĂ

STUDENT-DOCTORAND:

Felicia-Rodica BRÎNCOVEANU(ALIU)

Comisia de îndrumare:

Prof. univ. dr. Ștefan GĂITĂNARU

Prof. univ. dr. Mina Maria RUSU

Conf. univ. dr. Lavinia BĂNICĂ

PITEȘTI

-2024-

CUPRINS

INTRODUCERE.....	3
I Romanul - o specie literară proteică.....	17
1.1 Succintă istorie a romanului/ Pe urmele romanului	17
1.2 Romanul - dialog polifonic.....	22
1.3 Personajul - o „ființă de hârtie”	27
1.4 Direcțiile romanului românesc interbelic.....	33
1.5. Mișcarea literară feminină în perioada interbelică.....	43
1.5.1 Feminismul - lupta cu sine și cu societatea.....	43
1.5.2 Instantaneu feminin interbelic.....	48
1.5.3 Eros și instinctualitate în proza feminină interbelică.....	61
1.5.4 Aventura scriiturii.....	65
II. Literatura - „un imperativ al existenței” pentru Ioana Postelnicu.....	75
2.1. Ioana Postelnicu - un destin literar.....	75
2.2. Ioana Postelnicu și Eugen Lovinescu.....	87
2.3. ”A scrie cu propriul trup”	91
2.3.1. Romanul <i>Bogdana</i>	91
2.3.2. Romanul <i>Beznă</i>	98
2.4. Aproape de personajul dialogic.....	103
2.5. Multiplicarea feminității în proza scurtă.....	108
2.6. În oglinda timpului. Epopeea Vlașinilor.....	113
III. Măștile feminității în opera scriitoarei Henriette Yvonne Stahl	123
3.1. Un destin înscris în eternitate (<i>Martorul eternității</i>).....	123
3.2. Comparatism și intertextualitate în romanul <i>Voica</i>	135
3.2.1. Ficțiunea din labirintul realității	135
3.2.2. „Intertextualitate” - un concept controversat	139
3.2.3. Elemente comparatiste	142
3.3. Povara feminității în romanul de debut al Henriettei Yvonne Stahl	147
3.4. <i>Steaua robilor</i> - mirajul fericirii	152
3.5. <i>Între zi și noapte</i>	157

3.6. Ana Stavri - eroina lirică a Henriettei Yvonne Stahl	165
3.7. Exilul - o experiență completă	171
IV. Aspecte convergente în operele scriitoarelor interbelice Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl	176
4.1. În căutarea feminității, o perifrază	176
4.1.1 Fragilitatea psihică și fizică	184
4.1.2. Canonul iubirii	185
4.1.3. Refuzul maternității	190
4.1.4. Oglindă. Conștiință. Dedublare.	193
4.2. Ecouri și influențe dostoievskiene	199
4.3. Formule și tehnici narrative în romanele scriitoarelor I. Postelnicu și H.Y. Stahl ..	208
4.3.1. Prozatoare ale spațiilor închise. Romanul static. Refuzul intrigii.	216
4.3.2. Proza autoreflexivă. Construcție și deconstrucție.	224
4.3.3. Personajul reflector. Tendința obiectivării.	230
4.3.4. Metascritura. Punerea în abis.	235
4.3.5. Arta discursului. Realismul liric	241
V. Desant proletcultist în destinele celor două scriitoare Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl	242
5.1. Literatura în „obsedantul deceniu”.....	242
5.2. Ioana Postelnicu și „lumea nouă”	247
5.3. Henriette Yvonne Stahl în comunism	255
5.4. Tipologii sociale recurente	262
Concluzii	266
Bibliografie.....	281

Rezumat

Formule și tehnici narative în romanele scriitoarelor

Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl

Lucrarea intitulată *Formule și tehnici narative în romanele scriitoarelor Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl* abordează o temă aparent perimată, dar extrem de generoasă în ceea ce privește direcțiile de cercetare, mai ales că zona așa-zis marginală a scrierilor feminine nu a fost suficient explorată, iar numele celor două autoare reprezintă și astăzi, după un veac de la debutul lor literar, o noutate. Decalajul temporal ne este favorabil, pentru că flexibilitatea paradigmei de receptare și interpretare a textelor ne-a permis să oferim chei inedite de lectură celor familiarizați cu universul românesc al scriitoarelor, facilitând, totodată, accesul cititorului neavizat la o categorie de scrieri necanonice.

Demersul acestei teze propune o reconfigurare a traseului literar a două scriitoare din perioada interbelică, intenția fiind de a recupera și de a readuce în atenția publicului opere care au pornit din linia a doua, pentru că au fost semnate de femei. Înainte de a se exprima artistic, cele două scriitoare au regândit, din perspectiva omului modern, tiparele familiale, sociale și chiar pe cele ale moralității. Literatura feminină a existat dintotdeauna, însă statutul nefavorabil al acestui sex nu a permis focalizarea pe nume și opere înainte ca femeia să-și câștige aprecierea în rândul bărbaților. Operele semnate de femei trebuie interpretate și analizate exclusiv ca produse ale unei viziuni feminine, evitând orice tendință procustantă în raport cu forța de obiectivare și cu luciditatea masculină, surse permanente de emulație și de frustrare deopotrivă pentru cele care dovedesc o afinitate în a surprinde detalii ce individualizează existența femeii.

Intenția lucrării nu este de a stabili asemănări și deosebiri cu proza masculină, ci de a găsi originalitatea proprie fiecărui creator, în virtutea principiului că esteticul nu se subordonează genului sau sexului. Am considerat necesară reevaluarea romanelor scrise de femei pentru a le oferi șansa recâștigării unui loc într-o istorie a literaturii care s-a întocmit după criterii standard sau limitate la anumiți descriptori de valoare. Femeile și-au cerut dreptul de a scrie, nu au avut în intenție să detroneze valorile deja consacrate ale spațiului literar, cunoscute astăzi drept canonice.

Dezideratul nostru rămâne analiza, interpretarea unei opere, făcând abstracție de persoană sau, mai exact, de sexul celui care o semnează. Criteriul genului nu este și nu va fi o modalitate de selecție valorică, iar literații din perioada efervescentă dintre cele două războaie mondiale acceptaseră că menținerea patriarhatului nu este un semn de evoluție. Climatului literar

construit cu tact de Eugen Lovinescu, Garabet Ibrăileanu, George Călinescu, în care femeile-scriitoare primiseră girul încrederii, a fost înlocuit în perioada proletcultistă de o atmosferă discreționară și discriminatorie pentru fenomenul literar feminin. Dacă femeile ar fi găsit sprijin în perioada celor patruzeci de ani de comunism (1949-1989), cu siguranță numele de care ne-am ocupat în această lucrare nu ar fi avut acest destin nedrept al ignorării totale din partea cititorilor de după 1989. Tendința acestora a fost de a abdica de la formulele narrative și de la tematica pentru care au primit prestigiosul și mult râvnitul statut de scriitoare, ceea ce a dus la o cădere în uitare de pe soclul literaturii române.

Lucrarea de față readuce în atenția cititorilor scrierile pentru care Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl, ca și celelalte nume feminine din tabloul literar interbelic, trebuie să se bucure de privilegiul de a fi cunoscute de noile generații. Fără pretenția de a fi găsit formula favorabilă pentru fiecare dintre ele sau tehnica narativă care să schimbe ierarhia estetică imuabilă de mai bine de o jumătate de secol, teza urmărește recuperarea lor printr-o receptare obiectivă, individuală și comparativă. Fiecărei autoare i se conturează o altă identitate decât cea biografică, corelând romanele-jurnal sau autobiografice cu ficțiunea, trecând dincolo de imaginea reflectată în conștiința sau în ochii contemporanilor.

Dat fiind faptul că în tabloul ce înfățișează lumea scriitorilor interbelici, autoarelor li s-a acordat deja gros-planul, sarcina de a lumina cele două chipuri feminine este o adevărată provocare, mai ales că în cazul Henriettei Yvonne Stahl există cel puțin trei lucrări de referință, cu abordări exhaustive. Cele două reprezentante ale literaturii române interbelice au fost alese pentru că s-au lăsat ghidate de două nume cu rezonanță în epocă, Eugen Lovinescu și Garabet Ibrăileanu, fiecare cu „familia” pe care amentorat-o: „Sburătorul” și „Viața Românească”. Nici una, nici cealaltă nu va rămâne fidelă direcției ce a consacrat-o, reușind să schimbe formulă narativă după formulă, până la depășirea crizei identitare. Criza omului a devenit criza personajului creat de fiecare dintre autoare. Acesta este minusul ce le-a făcut pe femeile din domeniul literaturii să fie mereu cu un pas în urma bărbaților: lupta cu sine, cu granițele unei zone de confort, câștigarea respectului societății.

Dacă Ioana Postelnicu alege literatura ca o formă de manifestare a sensibilității, o șansă la viață și o corectare a datului inițial, Henriette Yvonne Stahl consideră scrisul o formă de împărtășii celorlalți revelațiile de natură existențialistă, metafizică, eludând reacțiile controversate din partea literaților. Am considerat pertinentă suprapunerea celor două personalități feminine și, implicit, a universurilor ficționale, reușind identificarea aspectelor convergente și divergente în materie de tehnici narrative, viziune și tematică.

Alegerea temei are o **dublă motivație**: extrinsecă și intrinsecă. În ultimele două decenii, preocupările criticii au urmărit revalorizarea aportului numelor feminine, din perioada interbelică, la dezvoltarea celei mai prolifiche specii literare, romanul, pentru a cărui identitate Carmen Mușat folosește sintagma „frumoasa necunoscută”¹. Nu putem ignora motivația interioară, subiectivă, născută din solidaritatea de gen. Cucerită de lumea pe care cele două scriitoare reușesc să o reveleze prin arta discursului și căutând a înțelege contextele care au împiedicat ocuparea unui statut deplin în peisajul literar, am transformat cercetarea într-o obligație morală. Re-lectura unei părți considerabile din romanele semnate de femei a condus la identificarea unor răspunsuri la propriile dileme referitoare la noțiunile de feminism și feminitate atât de actuale și de vehiculate la începutul secolului al XX-lea. Sunt numeroase argumentele prin care putem considera că **Scriitoarea** din perioada interbelică are conștiința pionieratului într-un domeniu care nu a primit-o cu brațele deschise.

Demersul nostru analitic intenționează să recompună fizionomia unei clase sociale marginale pentru care există numeroase sintagme reduntante cu un caracter clișeic, asociate invariabil cu nonvaloarea. Fixându-ne pe universul românesc a două dintre scriitoare, Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl, lucrarea nu se canalizează doar pe contribuția individuală a acestora în evoluția romanului modern, ci și pe elementele comune ce permit încadrarea într-o literatură feminină analitică, autenticistă, în care planul conștiinței devine o oglindă a mutațiilor sufletești. Această literatură „marginală” a suscitât interesul receptorului doar în perioada interbelică, în epoca afirmării lor, rămânând mai mult de cinci decenii în linia secundă până la extincția din istoria literaturii române sau din inventarul cititorului de beletristică. Odată cu secolul al XXI-lea, lumea scriitoarelor și dinamica conceptelor vehiculate în creațiile lor au fost reevaluate, dovedindu-și viabilitatea.

Cu operele scriitoarelor la care face referire lucrarea de față se redeschide un capitol insuficient dezbătut, dar suficient de fertil pentru că face tranziția între cele două vârste ale romanului: doric și ionic. Fără a se dori o abordare economiastică, criteriul comparatist dezvăluie un coeficient de originalitate, în descendența Hortensiei Papadat-Bengescu, din categoria feministelor, și a romancierilor: Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Gib I. Mihăiescu, Anton Holban, Mihail Sebastian, Max Blacher. Criteriul analizei psihologice permite plasarea atât în diacronie, cât și în sincronie, alături de nume precum Virginia Woolf, Simone de Beauvoir, surorile Brontë.

¹ Carmen Mușat, *Frumoasa necunoscută. Literatura și paradoxurile teoriei*, București, Editura Polirom, 2017.

Romanul interbelic redus doar la proza masculină ar rămâne un tablou monocrom, construit după rigorile rațiunii. Inserțiile sentimentale, nuanțele contranstante și efluviile lirice specifice prozei feminine canalizează atenția spre imaterial. Interacțiunea acestor direcții, aparent opuse, vor dezvălui unui ochi avizat complementaritatea lor și vor completa un tablou al unei specii deschise, cu reverberații în plan estetic, etic și social. Apariția și acceptarea chipurilor feminine în acest cadru masculin al literaturii române reprezintă un prim semn al modernității și al modernizării interacțiunilor sociale, culturale și familiale.

Reflectate în conștiința timpului lor, romanele scrise de femei au fost plasate aprioric într-un spațiu de graniță, între estetic și obscuritate, fapt ce a avut drept consecință prăbușirea într-o zonă a îndoielnicului până la începutul secolului al XXI-lea, când oglinda și-a schimbat focalizarea, odată cu noutatea tehnicilor de analiză și a direcțiilor de interpretare.

Principiul **obiectiv** al lucrării a fost încadrarea autoarelor în familia autenticității interbelice, fără a ignora elementele de specificitate, punctând tehnicile și formulele pe care le-au asimilat și prin intermediul cărora au sondat abisul lăuntric feminin. Receptivitatea lor la aceleași teme și simboluri a permis urmărirea simultană a traiectoriei personajelor feminine reprezentative pentru ideologia fiecărei autoare. Identificarea unor puncte comune cu opere din literatura română, prin procedeul intertextualității, a fost un alt aspect urmărit de-a lungul tezei, în romanul Henriettei Stahl, ca și descendența personajelor ambelor autoare din modele devenite tipologii în opera dostoevskiană. De asemenea, definirea contextului literar interbelic, pe fundalul căruia s-au cristalizat direcțiile analizei și ale introspecției, a reprezentat o altă preocupare a noastră.

Scopul lucrării prezente este de a-l re-familiariza pe cititor cu literatura Ioanei Postelnicu și cu opera Henriettei Yvonne Stahl și odată cu aceasta cu o întreagă literatură semnată de femei. În plus, lectura favorizează noi direcții de reflecție asupra construcției romanești și a tipologiei feminine. Studiul îl vizează în mod direct pe receptorul contemporan, pentru care literatura secolului trecut nu mai reprezintă o provocare și nici o curiozitate, considerată „inactuală”, cu atât mai mult opera unor scriitoare ce sunt menționate timid în scrierile de specialitate și în istoria literaturii române. Încadrarea romanelor în rândul creațiilor moderne de analiză și plasarea alături de nume ce au trecut testul esteticului, deși pare o intenție mult prea îndrăzneată, nu este hazardată și nici lipsită de argumente, mai ales că această literatură „marginală” nu s-a născut accidental, ci a fost pregătită de scrierile Sofiei Nădejde, Constanța Marino-Moscu, Matilda Cugler-Poni, Martha Bibescu, Elena Farago, Otilia Cazimir, Bucura Dumbravă și altele, în plan autohton, și, mai ales, în culturile mari, la care femeile noastre aveau acces: Virginia Woolf, Emily Jane Brontë, Margaret Mitchell, Simone de

Beauvoir. Receptivitatea scriitoarelor noastre în fața valului de idei și de norme sociale s-a materializat într-o activitate literară prolifică, numărul femeilor care îmbrățișează schimbarea de statut fiind în creștere în perioada interbelică.

Pentru a pătrunde în universul romanesc foarte ofertant al scriitoarelor au fost apofundate lucrări de referință despre mecanismul scrierii și al receptării textului literar, începând cu structuralistul francez Gérard Genette și continuând cu nume, precum R.M. Albérès, Wayne C. Booth, Jaap Lintvelt, Umberto Eco, Maurice Blanchot, Wolfgang Iser.

Primatul personajului a necesitat reunirea viziunii lui Roland Barthes cu privire la dubla determinare, textuală și reală, a „ființei de hârtie” cu aceea a lui E. M. Forster, care insistă pe apropierea de realitate a unui personaj prin puterea de a rămâne credibil și dincolo de textul în care evoluează. „Eroii” (termenul lui M. Bahtin) Ioanei Postelnicu, la fel ca și „actanții” (Greimas) Henriettei Yvonne Stahl devin ordonatorii universului ficțional. Preferăm terminologia lui Bahtin pentru „măștile” din *Bogdana* și *Beznă*, pentru că sunt individualități, chiar dacă interacțiunea cu alteritatea îi modelează sau dă naștere unor drame ce le dărâmă și le construiesc în același timp. Orientarea spre propria conștiință este specifică și prozei Henriettei Stahl, însă ficțiunea este ordonată în jurul unui actant, înțeles în termenii lui Greimas, ca binom protagonist-antagonist, prezent în majoritatea romanelor: Ana Stavri-Zoe Vrânceanu (*Între zi și noapte*), Ana Stavri- Ara Surenian (*Pontiful*), Maria Măneanu- Alexandru Velescu (*Steaua robilor*). Studiul teoretic a fost indispensabil conceperii părților aplicative, corelarea teoriilor despre roman și personaj a facilitat înțelegerea noului tip de scriitură în care relațiile sociale rămân doar fundalul ce ține personajul ancorat în realitate, adevărata lor lume rezumându-se la propria conștiință.

O altă direcție teoretică a adus în discuție momentul maturizării romanului românesc, făcând apel la studiile importante din sfera eseistică românească. Corpusul românesc îl completează pe cel străin: Gheorghe Glodeanu, Tudor Vianu, Camil Petrescu, Eugen Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Mircea Eliade, Ștefan Firică. Cercetarea a fost necesară configurării hărții literare interbelice și poziționării celor două prozatoare. Disponerea lor s-a făcut prin aprofundarea conceptelor de eros și instinctualitate, de personaj dialogic și personaj reflector, de roman static și proză autoreflexivă.

Selecția celor două nume, Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl, se datorează celor câteva puncte convergente, sesizabile la un prim nivel de lectură și dezvoltate prin analiza structurilor de profunzime ale textului: „discursul narativ hibrid”², proza corporalistă ce implică

² Bianca Burța-Cernat, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate*, București, Editura Cartea Românească, 2011, p. 31.

refuzul intrigii, influențele dostoevskiene și ipostazele răului, prin care ambele prozatoare au dovedit o profundă înțelegere a determinărilor existențiale ce îngrădesc libertatea de alegere a eului. Cercetarea, în ambele cazuri, a urmat un traseu invers prin parcurgerea romanelor și a volumelor memorialistice, *Seva din adâncuri* (1985) și *Roata gândului, roată pământului* (1977), în cazul Ioanei Postelnicu, *Despre realitatea iluziei, de vorbă cu Henriette Yvonne Stahl* (1996), o carte a mărturisirilor și a dezvăluirilor făcute cu sinceritate Mihaelei Cristea și *Martorul eternității* (1975).

Metodele de cercetare îmbină două direcții, una tradițională, în care au primat investigația, analiza inductivă și deductivă, comparația, și alta modernă, a dialogicului, în termeni bahtieni. Ambele ne conduc spre decelarea literalității textului. Metoda se explică prin comunicarea ce se stabilește între autor și carte, între vocile eului, între autor și cititor, procedeu invariabil explicat prin intertextualitate și transtextualitate, așa cum sunt înțelese astăzi aceste noțiuni: „relații de coprezență, incluziune și derivare a unui text în altul”³. Una dintre multiplele definiții ale intertextualității face referire și la „indicele modului în care un text citește istoria și se inserează în ea”⁴. Din acest punct de vedere, situațiile biografice devin sursă de interpretare și de dialog între autor-operă-cititor. Universul ficțional al celor două prozatoare își dezvoltă semnificațiile printr-o permanentă glisare între a exista, a fi, a trăi, a imagina și a crea. Această orientare interpretativă conduce spre teoria lui Riffaterre a intertextualității „aleatorie”, unde rolul esențial îi revine cititorului. El decodifică și face „să semnifice, în ultimă instanță, textul ca intertext.”⁵

Analiza selectivă a vizat cincisprezece romane ale autoarelor, la care se adaugă două volume de proză scurtă și patru scrieri încadrate romanescului, dar construite pe baza tehnicilor autobiograficului. Metoda analizei comparative s-a aplicat în cazul romanului realist *Voica* al Henriettei Stahl cu *Ion* de Liviu Rebreanu și *Mara* de Ioan Slavici. Partea a doua a romanului, inserată ca un artificiu pentru a rămâne pe scena literară în perioada proletcultistă, permite similitudini cu romanul *Moromeții*, de Marin Preda. Identificarea unui punct comun între personajele celor două autoare și eroii lui Dostoievski a presupus recitirea unui corpus de texte ale scriitorului rus: *Idiotul*, *Adolescentul*, *Demonii*, *Crimă și pedeapsă*, *Frații Karamazov*.

Se poate vorbi și de o abordare contextualizată, plasarea diacronică fiind necesară pentru proiectarea intențiilor noastre analitice și prezentarea în sincronie a celor două nume și, mai

³ Carmen Popescu, *Intertextualitatea și paradigma dialogică a comparatismului*, Craiova, Editura Universitaria, 2016, p.54.

⁴ Julia Kristeva, „Problemele structurării textului, Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasilie (eds.) *Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel 1960-1971*, București, Editura Minerva, pp.250-272.

⁵ Carmen Popescu, op.cit, p.66.

ales, a toposului interior, clădit după același tipar. Așadar, cercetarea a reconsiderat volumele a două scriitoare „străine” pentru publicul actual dintr-un unghi ce se îndepărtează de social și se apropie mai mult de psihologic și de abordarea fenomenologică a omului și a realității lui.

Teza este un îndemn în litera textului lui Matei Călinescu de *a citi* și de *a (re)citi* literatura feminină, în virtutea faptului că esența operei autoarelor nu se relevă decât parcurgând cu răbdare fiecare volum, actualizând și probând valabilitatea conceptelor și a tehnicilor folosite. Sensurile profunde însumează conotațiile întregului prin devoalarea părților, tot așa cum părțile își extrag seva din constructul privit ca totalitate. Ajunși la finalul tezei suntem convinși că lectura fluviu a operei oricăreia dintre autoare va avea același impact, chiar dacă percepția asupra literaturii este diferită de la o generație la alta. Actul recitirii este una dintre metodele urmărite îndeaproape, cu speranța că va oferi noilor generații de cititori curiozitatea răsfoirii.

Studiile critice deloc generoase cu o literatură gândită și așezată marginal de cei care ocupaseră prim-planul peisajului literar românesc au condus la o receptare sincopată a femeilor-scriitoare în perioada proletcultistă și la ignorarea completă în secolul al XXI-lea de cititorul neavizat. Noutatea cercetării decurge tocmai din investigarea unei proze insuficient interpretate, pentru că se canalizează, cu mici excepții, pe o problematică considerată inactuală sau deja tranșată: feminitatea, femeia și toate controversalele ce derivă dintr-o sensibilitate exacerbată. Dincolo de eticheta liricizării, universul românesc al fiecărei autoare și-a dovedit disponibilitatea de a prezenta sufletul feminin cu metode puse la dispoziție de o literatură modernă și masculină prin excelență.

Teza abordează și inventariază formule și tehnici moderne prezente în romanele scriitoarelor Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl și gradul în care acestea au reușit să le asimileze și să le utilizeze conform viziunii despre lume și despre propria condiție.

Abordarea comparatistă este importantă din mai multe perspective. Pe de o parte, cercetarea surprinde contribuția fiecărei autoare la construirea unei literaturi care luptă să diminueze decalajul față de culturile mari și să pătrundă în circuitul universal. Pe de altă parte, prin sistematizare, se urmărește pasajul de la individual la general pentru a se identifica un set de caracteristici ce definesc o scriitură în care configurația personajelor reproduce fidel profilul scriitoarei.

În plus, am urmărit a pune în lumină raportul creator-operă. Pentru nicio scriitoare acesta nu este unilateral, tendința este de a se influența reciproc, astfel încât proza autoreflexivă este apanajul literaturii feminine. Lumea închipuirii este guvernată de aceleași legi ca lumea reală, de aceea granița dintre realitate și ficțiune se estompează.

Orice demers analitic se vrea o încercare de a transcende timpul și se asociază cu un efort intelectual și afectiv necesar obiectivului de a reconfigura fizionomia unei epoci. Timpul își pune amprenta asupra dinamicii ideilor, așa că nicio temă nu poate fi epuizată, întotdeauna vor exista accente care să completeze întregul.

Inflexiunile retorice descoperite în discursul narativ al celor două scriitoare nu afectează viabilitatea tematică. Tentativa de a îmbogăți sensul acestor scrieri este posibilă grație dimensiunii lor actuale și a conștiinței, direct exprimate de fiecare autoare, potrivit căreia scrisul este o formă a conservării autenticității sinelui. Vocile pozitive le-au sădit încrederea în propriul talent literar, devenit ulterior vocație, favorizând desprinderea de o condiție nefavorabilă și de o mentalitate misogină.

Prezenta lucrare, departe de a fi exhaustivă, permite completarea și deschiderea spre alte direcții de cercetare. Reprezintă, de asemenea, un reper, un punct de plecare pentru alte studii comparatiste ce au în vedere asocierea aspectelor convergente și divergente ale scriitorilor din perioada interbelică și nu numai.

Glosarul de personaje construit prin analogie cu tipologiile scriitorului rus, Feodor Dostoievski, poate fi util celor care largesc sfera de interpretare și analiză la întreaga pleiadă de nume feminine menționate sumar în istoriile literaturii române. Studiul poate servi ca model pentru toți cei ce studiază sau sunt interesați de o literatură analitică, cu implicații psihologice și filosofice, care nu a avut șansa să fie atribuită unor nume deja consacrate. Grație realizării artistice, romanele celor două scriitoare rămân actuale și deschise altor receptări mai mult sau mai puțin apreciative.

Teza de doctorat este alcătuită din cinci capitole, **I- Romanul o specie literară proteică, II- Literatura-„un imperativ al existenței” pentru Ioana Postelnicu, III- Măștile feminității în opera scriitoarei Henriette Yvonne Stahl, IV- Puncte convergente în operele Ioanei Postelnicu și ale Henriettei Yvonne Stahl, V- Desant proletcultist în destinele scriitoarelor Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl, Intoducere, Concluzii și Bibliografie**, într-o încercare de a dezvolta deopotrivă o direcție teoretică și una practică printr-o integrare a romanelor celor două autoare într-un context comparatist. Fiecare capitol cuprinde alte subcapitole ce permit stabilirea cu exactitate a locului acestor două nume în literatura feminină, în special, și în literatura română, în general.

Primul capitol, **Romanul o specie literară proteică**, a fost gândit ca o incursiune teoretică în evoluția romanului, prin raportare la principalele teorii ce susțin construcția solidă a acestei specii, în care viața se regăsește sub multiplele ei aspecte. Definit ca o însumare de tehnici și formule narrative în care evoluează instanțe cu roluri distincte, intenția a fost de a

pătrunde în acest univers cu ajutorul teoriilor lui Gerard Genette, Wayne Booth, Jaap Lintvelt, Umberto Eco, Wolfgang Iser, Maurice Blanchot. Rolul personajului în acest angrenaj viu, aflat într-o continuă prefacere, ce se dezvoltă după legi proprii, este esențial, reprezentând liantul dintre universul ficțional și cititor. Pornind de la semnificațiile identificate de anticii, Platon și Aristotel, Genette conchide că „mimesis este diegesis”, altfel spus, literatura ca reprezentare nu este altceva decât povestirea ce reunește dialogul („evenimente verbale”), reprezentările scenice, descrierea („evenimente non-verbale”). Nu putem ignora concluzia lui Genette, care, pe baza criteriului de conținut, sintetizează particularitățile fiecărui tip de abordare a textului. „Narațiunea se referă la acțiuni sau evenimente considerate ca procese pure, și tocmai prin aceasta ea pune accentul pe aspectul temporal și dramatic al povestirii, descrierea, dimpotrivă, pentru că întârzie asupra unor obiecte și ființe(...), pare că suspendă cursul timpului și contribuie la desfășurarea povestirii în spațiu”.⁶

Clasificările lui Roland Barthes și ale lui E.M.Forster sunt completate cu tipologiile asociate celor două direcții interbelice de referință: balzaciană și proustiană. Nicolae Manolescu, în *Arca lui Noe*, vorbește despre actantul lumii dorice ca despre o ființă dinamică în antiteză cu eroul vârstei ionice, o fire statică și introspectivă. Romanul românesc interbelic se consolidează treptat, după etape succesive de tatonări ce au condus la o sincronizare dorită și așteptată cu literatura europeană. El înaintează pe două direcții, ilustrate prin dihotomiile: rural-citadin, obiectiv-subiectiv, „creație”-„analiză”, doric-ionic, heterodiegetic-homodiegetic. Teoria autenticității a lui Camil Petrescu câștigă teren în fața caracterului documentar al romanului pe care insistă George Călinescu. Astfel, condiția intelectualului, analiza psihologică, mediul citadin, luciditatea analitică sunt trăsăturile „noii estetici a romanului”.

Opera a fost și va rămâne un organism complicat și proteic ce grupează întâmplările și personajele sub numele de povestire și se individualizează prin tot ceea ce înseamnă discurs, ca amprentă a naratorului. Naratorul poate alege să se plaseze în interiorul celor relatate, fiind narator-personaj, o voce homodiegetică sau intradiegetică sau poate alege să rămână detașat de poveste, o voce extradiegetică sau heterodiegetică.

Și din perspectiva lui Umberto Eco, textul este văzut ca o recurență care duce spre o „derivă infinită a sensului.”⁷ Această multitudine de semnificații este însă condiționată de alegerea uneia dintre interpretări. Cea *semiotică* sau *critică* este pe cât de convingătoare, pe

⁶ Genette G. *Figuri*. Selecție, traducere și prefață de Angela Ion și Irina Mavrodin. București: Univers, 1978, p.154

⁷ Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Ediția a II-a revăzută, Traducere de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun, Iași, Polirom, 2007, p.11.

atât de păguboasă operei și înțelesurilor ce ar putea fi recuperate printr-o analiză *semantică* ori *semiozică*.⁸ Prima direcție aleasă în descifrarea mesajului literar devine orientativă pentru cititor, care și-l însușește sub forma lui discursivă și omite sau nu mai este motivat să-l transforme în imagine. Pentru Iser, „sensul nu poate fi cuprins decât în imagine”,⁹ o imagine condiționată de nivelul lingvistic și de disponibilitatea cognitivă a receptorului. Același teoretician ne reamintește că „textele literare nu își pierd puterea de comunicare, atunci când timpul lor a trecut, multe dintre ele mai sunt capabile să ne vorbească chiar și atunci când mesajul lor a devenit deja de multă vreme istorie.”¹⁰

Ceea ce-l atrage pe cititor spre universul ficțional este chiar personajul, înțeles fie ca actant și simbol al unei lumi ce imită și concurează realul, fie ca factor al întâmplărilor ce compun diegeza. Personajele pot fi rezultatul trăirilor naratorului, iar încercarea de a construi personaje independente, rupte de lumea celui care narează este imposibil, căci, după mărturia lui Silviu Iosifescu „scriitorul nu poate depăși propriile lui trăiri”¹¹. Universul românesc interbelic oscilează între tradiția balzaciană, în care naratorul, prin viziune demiurgică lasă cititorului impresia că deține mecanismele vieții personajelor și modelul proustian, experimental, ce se impune prin renunțarea la atributele omniscienței. Acest fapt implică și o glisare din plan social în cel psihologic, tendința fiind de sondare a abisului interior. În plan formal și narativ, centrul de greutate nu-i mai aparține naratorului, ci personajului, prin suprapunerea până la identificare a celor două instanțe.

A doua parte a primului capitol se canalizează pe mișcarea feminină, pe „fotografia de grup cu scriitoare uitate”¹² pentru a surprinde drumul emancipării nu doar în literatură, ci și-n celelalte domenii. Grație criticului Eugen Lovinescu, pe scena literaturii române interbelice se fac auzite vocile scriitoarelor: Hortensia Papadat-Bengescu, Henriette Yvonne Stahl, Ioana Postelnicu, Ticu Archip, Sanda Movilă, Lucia Demetrius, Cella Serghi, Sorana Gurian, Anișoara Odeanu. Erosul este tema ce le unește pe aceste literate și le conduce spre trăiri obsesive și spre complexul proces de deconstrucție a sinelui. Idealul fericirii rămâne inaccesibil și le sporește teama de ratare. Eroinele asimilează diferit iubirea, astfel că se pot identifica tipare comportamentale circumscrise instictualității, frivolității, bovarismului. Pentru toate scriitoarele, literatura este investită cu funcție cathartică, prin literaturizarea vieții ele refac

⁸ Idem, p.37.

⁹ Wolfgang Iser, *Actul lecturii, O teorie a efectului estetic*, Traducere de Romanița Constan Sinescu și Irina Cristescu, Pitești, Editura Paralela 45, 2006, p.62.

¹⁰ Idem, p.71.

¹¹ Silviu Iosifescu, *În jurul romanului*, București, Editura pentru Literatură, 1961, p.120.

¹² Titul studiului Biancăi-Burța Cernat, publicat la Editura Cartea Românească, 2011.

traseul existențial, spiritualizându-l. În ciuda afirmației cu accente tendențioase „literatura nu este în genere o vocație feminină, ci bărbătească”¹³ și că poate fi privită ca „un simplu popas între două aventuri”¹⁴, Eugen Lovinescu a acordat femeilor girul valorii, privindu-le cu încredere și așezându-le la aceeași masă de scris alături de bărbați.

Capitolul al II-lea, **Literatura-„un imperativ al existenței” pentru Ioana Postelnicu**, recompune destinul literar al Ioanei Postelnicu, care se lasă călăuzită de un singur imperativ: al scrisului. Universul ficțional evoluează paralel cu cel existențial, raportul realitate-ficțiune prezent în cele două volume autobiografice, *Seva din adâncuri* și *Roată gândului, roată pământului*, reconstruiește ființa prin „pactul” dintre a trăi și a scrie. În lupta împotriva anonimatului i-a fost alături criticul Eugen Lovinescu, mentorul ce i-a deschis porțile cenaclului Sburătorul și i-a șlefuit condeiul. Scriitoarea, pe numele ei adevărat, Eugenia Banu, îi va rămâne profund îndatorată, amintind în fiecare interviu de acest moment providențial ca despre o „bornă” a vieții sale.

Seva din adâncuri, carte cu valoare memorialistică, explică nu doar devenirea scriitoarei Ioana Postelnicu, necesitatea de a comunica altfel cu sine, cu neamul său și cu cititorii, ci și vindecarea prin confesiune, căci eul-narator este obligat să reflecteze dintr-un unghi privilegiat la alegerile eului-participant la acțiune. Metatextul dobândește valoare de document literar. Se conservă tiparul scrierilor diaristice și aspectele intime interferează cu firul unei narațiuni cu nuanță social-istorică. Psihologicul și istoricul devin coordonatele ce se susțin reciproc, topindu-se în ficțiune. Se validează teoria lui Eugen Simion cum că scrierea diaristică trăiește prin ea și pentru ea însăși, granița dintre ficțional și nonficțional rămânând neclară.

Cele două romane de referință, *Bogdana* (1939-debut literar) și *Beznă* (1943), sunt încadrabile prozei analitice, încercând să ofere consistență unei lumi interioare greu de structurat după principiile realității. Deși diferite ca tehnică narativă, în ambele romane condiția femeii, condamnate la un prizonierat continuu, rămâne axul în jurul căruia se țese epicul. Dacă în *Bogdana*, corporalitatea pune în umbră autonomia estetică, în *Beznă*, Ioana Postelnicu se dovedește un discipol demn de maestrul Lovinescu prin eliberarea de vulnerabilitatea specific feminină. *Bogdana* este romanul unui singur personaj, în timp ce în *Beznă*, Cosma, Ema, Marta sunt cele trei conștiințe reflectoare care vor lupta cu propriul întuneric ce le strivește voința.

Toate personajele scriitoarei sunt implacabil strivite de destin și nevoite să rămână în cercul strâmt al sinelui, învățând să-și gestioneze temerile, neîmplinirile, neliniștile. Ele permit încadrarea în categoria personajului dialogic, fiind puse în relație cu un Altul, cauza prăbușirii

¹³ Eugen Lovinescu, *Aqua forte*, București, Editura Minerva, 1998, p.603

¹⁴ Idem, p.604.

lăuntrice. Imaginea lui se compune din reflecții succesive sau simultane în conștiința naratoarei și a celuilalt. Permanent, ele poartă o mască, iar monologul interior, ca tehnică discursivă, ne conduce la adevăratul eu.

Cu volumul de nuvele, *Eternele iubiri* (1947), autoarea reiterează problema cuplului adamic din romanul *Bogdana*. Proza scurtă urmează aceeași tehnică narativă a analizei psihologice și reușește să atragă atenția prin precizia notării frământărilor și a reacțiilor eroinelor, încât realizează un dosar clinic al sufletului feminin, perceput diferit atât în viață, cât și-n literatură. Ceea ce o diferențiază pe Ioana Postelnicu de celelalte scriitoare este curajul de a înfățișa femeia cât mai aproape de realitate, fără idilisme și excese, fără teama de a o coborî de pe un pedestal, fără pudoarea de a aparține ea însăși acestei categorii, pasionale prin excelență. Trilogia Vlașinilor dezvăluie un alt profil al Ioanei Postelnicu, care renunță la proza de analiză psihologică, îmbrățișând proza obiectivă și social-istorică, pentru a înfățișa o pagină din istoria păstorilor din Ardeal, în timpul ocupației austro-ungare. Sfaturile lovinesciene, legate de o linie de inspirație citadină, sunt urmate până într-un anumit moment, când proiectul Vlașinilor devine o parte a ființei autoarei, scindându-i eul. Nu întâmplător nevoia de a-și regăsi identitatea, rădăcinile, urmează dispariției mentorului de la Sburătorul, când condeii Ioanei Postelnicu își șlefuisse penița sub exigenta îndrumare a maestrului. Fire bovarică, scriitoarea nu se poate mulțumi cu eșecurile propriei vieți și, lumea interioară, în pragul prăbușirii, se reconstruiește piesă cu piesă, culminând cu romanul-epopee, un ciclu cu dublu impact: existențial și profesional. Deși pare o monomanie, scrierea rămâne colacul de salvare, căutarea sinelui și a ancorelor patriarhale. Spațiul securizant al amintirilor s-a construit inconștient, în timp devenind pentru eul-narator „seva” între trecut, prezent și viitor.

Măștile feminității în opera scriitoarei Henriette Yvonne Stahl este al III-lea capitol dedicat unei scriitoare la fel de longevive ca și Ioana Postelnicu, ale cărei romane au fost reeditate, aflându-se permanent în vitrina librărilor, ca semn al prețurii publicului. Universul literar este impregnat de un fior metafizic. Teoriile existențialiste, sensul vieții și problema morții sunt frământările eroilor scriitoarei, care-și revendică filiația dostoevskiană. Oricât de tragic ar fi drumul vieții personajului, finalul schimbă perspectiva, tonul optimist și speranța sunt esențiale pentru a demonstra că lupta nu este pierdută și toate au un rost, chiar dacă uneori acesta le scapă eroilor sau, chiar nouă, cititorilor. Urmând mărturisirea prozatoarei, romanele sunt puternic ancorate în experiențele autentice ale vieții, în convingerile dobândite, căci ele cuprind „sub ficțiune realități trăite”¹⁵. Întâmplările la care a fost martoră devin puncte de reper

¹⁵ Idem, p.181

ale unei viziuni inedite despre lume, oameni, viață. Cu fiecare figură feminină autoarea parcurge etape din propria-i viață, astfel încât se poate sesiza preferința pentru personajul alter ego. Ca și-n cazul Ioanei Postelnicu, cheia unui activități literare proteice se află în romanul autobiografic, *Martorul eternității*. Strigătul umanității crește în sine, iar romanul prezintă efortul de a-l desluși și de a-l trece prin filtrul conștiinței pentru a-i pătrunde neînțeleșul. Pentru Radu G. Țeposu, „Stahl este în fapt o prozatoare de mare subtilitate, căci nu afirmă idealitatea ca imposibilitate, ci ca posibilitate ratată”, iar „nefericirea ca o utopie a absolutului”¹⁶.

Și-a câștigat pe deplin statutul secund, în descendența Hortensiei Papadat-Bengescu, prin fidelitatea cu care surprinde sufletul feminin și prin cumulul de formule narrative moderne. Opera are un aspect polifonic, fiecare volum reflectă întregul, la rândul lui fiind parte componentă a unui ansamblu bine încheiat. Romanele sunt prezentate pe baza principiului cronologic, începând cu *Voica*, din 1924, și analizat din perspectivă comparatistă cu romanul lui Liviu Rebreanu, *Ion*, și finalizând cu *Drum de foc* (1981) a cărui tematică corespunde preocupărilor existențialiste ale autoarei. Cu fiecare scriere, formula narativă suferă îmbunătățiri. Romanul *Voica* oferă un crâmpeli de viață arhaică, într-un stil frust, bolovănos, lipsit de idilizare ca și viața satului de pe valea Neajlovului. Trimiterile la *Mara* de Ioan Slavici și la romanul lui Marin Preda, *Moromeții*, vin să susțină autenticitatea viziunii țărănești și intertextualitatea spontană a romanului stahlian cu aceste opere. Țăranul Henriettei Stahl este pesimist, este convins că a fost înzestrat cu darul îngăduinței, încă de la naștere, chiar dacă suferința atinge uneori insuportabilul. Floarea, cumnata Voichii este femeia vicleană, „slăbuță și searbădă”, ce reușește să iasă din anonimat prin îndrăzneala de a-și fi înșelat soțul. Anca este copila „cu tășături fine”, împovărată precoce de tată cu grija fraților mai mici. Maria este țărancă emancipată care își trădează originea, renunțând să muncească pământul spre invidia femeilor din sat. Stanca este fetița orfană, necomunicativă și sfioasă. Ilie Pirpirie rămâne în amintirea sătenilor ca o ființă stihială ce încearcă să oprească cu propriul trup diluviul, găsindu-și astfel sfârșitul.

Tranziția spre analiza psihologică și introspecție se realizează prin volumul de nuvele *Mătușa Matilda* (1928) care atrage atenția prin patetismul discursului și prin reflecțiile asupra timpului și a fericirii. Mediul citadin favorizează dramele de conștiință, iar roamnul din 1933, *Steaua robilor*, prin Maria Măneanu, face radiografia sufletului feminin angrenat într-o luptă inegală cu fericirea, singurătatea și umilința. Supratema singurătății omului în fața vieții și a morții răzbate și din romanele *Între zi și noapte*, *Pontiful* și *Drum de fier*, în care personajul

¹⁶ Radu G. Țeposu în *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zăciu, București, Editura Albatros, 2001, p.320.

Ana Stavri, proiecția textuală a Henriettei Stahl, este surprinsă într-o manieră dostoevskiană căutând un sens vieții, urcând și coborând treptele abisale ale sufletului, într-o perpetuă pendulare între bine și rău. Toate romanele autoarei urmăresc acest proces de cădere și reclădire din interior, într-o viziune mitologică ce amintește de Pasărea Phoenix. Niciun personaj nu se poate reclădi fără a fi cunoscut promiscuitatea, fără să fi înțeles că fericirea și bucuria nu anulează suferința, tristețea și că resursele de a înfrunta pericolele și drumul abrupt al cunoașterii se află în sine. Toate aceste etape au fost urcate pas cu pas de Henriette Stahl și apoi împrumutate sub diferite forme eroinelor. Tragismul vieții se amplifică prin folosirea conștiinței personajului ca oglindă și prin conștientizarea că libertatea sufletului este un obiectiv aproape intangibil. Cu romanul *Marea bucurie* (1947), Henriette Yvonne Stahl aduce în prim-plan condiția exilatului, insistând pe depersonalizarea ființei și pe reconstrucția sinelui prin suferință și rugăciune.

Capitolul al IV-lea, **Puncte convergente în operele Ioanei Postelnicu și ale Henriettei Yvonne Stahl**, favorizează punerea în oglindă a scriitoarelor și identificarea unor aspecte comune, atât tematice, cât și narrative. Ambele s-au străduit, uneori involuntar, să destrame mitul eternului feminin, pe care opiniile critice contemporane l-au închis în sintagme precum „feminizarea scriiturii”, „literatură feminină”. Direcțiile ce le apropie sunt fragilitatea fizică și psihică, nevoia de iubire, atitudinea negativă față de maternitate și tendința dedublării. Indiferent de punctul vulnerabil, personajele feminine sunt purtătoare ale unor tare sau ale unor complexe nerezolvate încă din copilărie. Viața nu poate fi imaginată în absența iubirii, efectele ei fiind când traumatizante, când inițiatice, dar reușesc să depășească bariera pudorii și să echilibreze balanța între sexualitate și promiscuitate. Tipul bovaric, abulic, preferat de Ioana Postelnicu este contrabalansat de frivolitatea unor eroine stahlene, eliberate de inhibiții. Nici unul, nici celălalt nu acordă atenție instinctului matern, această temă fiind abil evitată, canalizând atenția spre alte sfere ale preocupării feminine. Ele nu pot depăși toposul interior pe care-l explorează prin oglindire în diverse medii speculare: oglinda, conștiința proprie sau a partenerului, realitatea, actul scrierii. Chiar dacă se vorbește de o proză a unei *corporalități* pregnante, scriitoarele au îndrăznit și au reușit să exploreze cele mai intime aspecte ale feminității, ignorând restricțiile de ordin moral și social, ceea ce le-a permis să pătrundă „până-n pliurile ei ascunse”¹⁷. Antinomiile deja clișeizate, *masculin-feminin*, *luciditate-pasiune*, *noologie-psihologie*, *intelectual-sentimental*, determină schimbări majore în planul conștiinței feminine, conducându-le în plan narativ spre tipul de scriitură agreeat de noua generație.

¹⁷ Ștefan Fircă, *Autenticitatea, sensuri și nonsensuri, Teorii românești interbelice în contexte europene*, București, Editura Tracus Arte, 2019, p.356.

Îndeplinesc oare scriitoarele condițiile necesare încadrării în proza autenticistă? Întrebarea nu poate primi un răspuns univoc, fie el afirmativ sau negativ. Voluntar sau nu, scriitoarele nu s-au putut niciodată desprinde de propria lor condiție, de trăirile ce le-au canalizat traiectul existențial, de aceea putem considera că proza lor este rezultatul impulsurilor emergente prin care iau contact cu ele însele, cu propria identitate, înțeleasă ca „întreg coerent, structurat, stratificat, cu un «centru» și o «periferie» între care se consolidează relații de putere menite să ordoneze viața și cunoașterea și să ajute la realizarea unui proiect unitar”¹⁸.

Ne-am propus în subcapitolul „Ecouri și influențe din proza lui Dostoievski” să întocmim un mini dicționar cu personajele celor două autoare care împrumută din trăsăturile eroilor scriitorului rus. Vocația tragicului permite parcurgerea unor trepte de la întuneric la lumină: trăire- raționalizare-revelare-conștientizare.

Conform unei teoretizări a Elenei Zaharia-Filipaș¹⁹, între cele două războaie mondiale, femeia a cunoscut, prin raportare la bărbat, trei stadii de evoluție. Femeia tradițională era total dependentă de partea masculină a familiei; femeia modernă și-a păstrat dependența materială, nu și pe cea spirituală; femeia emancipată și-a câștigat independența pe ambele planuri, material și mai ales intelectual, devenind conștientă de propriile alegeri. Eroinele celor două autoare se înscriu în cea de-a doua tipologie, cu mici excepții precum Voica din romanul cu același nume de Henriette Yvonne Stahl. Deși fire insurgentă, țărâna nu poate sparge barierele dependenței de Dumitru, soțul acesteia. La polul opus, Ana Stavri, Maria Mănescu din romanele aceleiași autoare trec drept spirite eliberate de prejudecăți. Personajele Ioanei Postelnicu rămân subordonate bărbatului, dar reușesc prin lectură să evadaze într-un plan al imaginației, cultivând libertatea de exprimare artistică și de visare.

Dintre formulele și tehnicile narrative ne-au atras atenția romanul de tip static ce ancorează în spații închise, refuzând conflictul de natură exterioară, canalizat spre zonele întunecate ale sufletului, caracterul autoreflexiv al prozei, viața reflectându-se în filigran în oglinda literaturii, tendința obiectivării și prezența personajului reflector. Tehnica narativă a punerii în abis permite apropierea până la identificare a unor personaje feminine cu autoarea, în virtutea ideii că literatura e un joc în care ficțiune devine realitate, iar realitatea se dizolvă în ficțiune. Arta discursivă a stârnit controverse, critica accentuând ca minus al prozei feminine direcția confesivă și excesul de lirism, rezultat al unei proze „corporalizate”.

Dacă în momentul publicării romanelor, lipsa dinamismului, absența intrigii exterioare bine definite a părut un minus al scrierilor semnate de scriitoare, în a doua jumătate a secolului

¹⁸ Idem, p.359.

¹⁹ Elena Zaharia Filipaș, *Studii de literatură feminină*, București, Paideia, 2004, p.157-158

al XX-lea, teoreticienii romanului au readus în atenția publicului iubitor de literatură complexitatea acestui tip de discurs prin studii vădit apreciative. Irina Mavrodin folosește sintagma de „roman poetic” prin care naratorul aspiră la o complicitate cu cititorul, transgresând limitele sufletești. „Această scriitură este fenomenologică pentru că neexplicând nimic,[...] găsește mijlocul de a suscita în conștiința cititorului un proces analog cu cel pe care este în curs de a-l descrie, situându-l pe acesta în perspectiva fenomenologică a așa-numitului Ego-Hic-Nunc”²⁰

Cu ultimul capitol, **Desant proletcultist în destinele scriitoarelor Ioana Postelnicu și Henriette Yvonne Stahl**, ne-am propus să relevăm aspectele socialiste pe care autoarele le-au asimilat și le-au folosit ca pretext pentru a scrie literatură și pentru a rămâne în peisajul literar. Dacă romanele asociate perioadei inetrbelice au trecut testul valoric, scrierile publicate între 1945-1975 au primit eticheta noii doctrine, deci a maculaturii. Nu putem vorbi de romane în care esteticul primează, dar nici de scrieri propagandistice sau înregimentate politic în adevăratul sens al cuvântului. Acceptarea compromisului nu este un criteriu dezonorant, mai ales că operele lor aduc în peisajul vremii destine cu care viața nu a fost prea blândă. Raportându-ne la clasificarea făcută de Ion Simuț, putem încadra cea mai mare parte a romanelor în categoria literaturii subversive, nuanța socialist-realistă fiind doar un pretext și nu un scop în sine.

Pentru Eugen Negrici, literatura prozatoarelor de după 1945 poate fi etichetată ca sublitteratură, fiind confecționată „la repezeală, pe linie”, sprijinită de un „noroc oficial”²¹. Multe dintre romanele acestora rămân necunoscute de cititorul de literatură, fapt ce le aruncă în sertarul rebuturilor literare, însă, de la primele pagini, ele atrag atenția prin acțiunea precipitată, prin epicul alert în care își fac loc situații conflictuale, sabotajul, lupta antifascistă, iubirea, episoade dramatice din care se ridică figurile unor luptători ilegaliști sau ale unor tineri creați după șabloanele socialiste. Cu siguranță, poziția de clasă a condus spre ideea de complicitate cu un regim socialist care s-a făcut remarcat prin evidențierea fabulei, în detrimentul virtuozității discursive. Arta narativă se diluează în multe dintre aceste romane angajate social și politic, însă, dincolo de caracterul tendențios sau părtinitor, fiecare autoare și-a păstrat latura insinuantă, critică, ironică, ducând până la caricatură portretele unor personaje. Cu romanele, *Pădurea Poenari* (1953), *Orașul minunilor* (1957), *Serfi-* „șase povestiri pentru copii cuminți și mai puțin cuminți” (1958), *Adolescenții* (1962), *Toate au pornit de la păpușă* (1972), Ioana Postelnicu evidențiază etapele de șlefuire a personalității tinerilor într-o societate

²⁰ Irina Mavrodin, *Romanul poetic*, București, Editura Minerva, 1977, p.121.

²¹ Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*, Iași, Editura Polirom, 2017, p.200.

totalitară, ororile fiind resimțite în mod diferit de categoriile sociale și de categoriile de vârstă. Tematic, operele Henriettei Yvonne Stahl, publicate între 1960 și 1980, *Fratele meu, omul* (1965), *Nu mă călca pe umbră* (1969), *Lena, fata lui Anghel Mărgărint* (1975), au păstrat în centru tumultul sufletului feminin, renunțând însă la factorul primordial, declanșator al dramelor de conștiință, iubirea, prin inserarea fundalului social care le sustrage din condiția umilă și le aruncă în vârtoarele vieții. Asistăm la formarea unei clase tinere, încrezătoare în promisiunile socialiștilor. Personajele poartă stigmatul dogmei comuniste, golite de orice interioritate, fiind simboluri ale noțiunilor de bine și rău.

Concluziile din finalul lucrării readau convingerea că literatura feminină, în general, și operele celor două autoare, în particular, care au reprezentat obiectul tezei noastre, nu pot fi ignorate de cititorul contemporan din mai multe motive: fac legătura între cele două vârste ale romanului, de creație și de analiză, dorică și ionică; redau cu fidelitate inconsecventul spirit feminin; pot fi considerate documente ale luptei de emancipare a femeii, sunt rezultatul inteligenței narative a epocii, chiar dacă nu se pot desprinde în totalitate de sensibilitatea specifică sexului.

Împărtășim în totalitate afirmațiile lui Matei Alexandrescu, pentru care spiritul feminin are putere unificatoare atât în viață, cât și-n literatură, de aceea literatura scrisă de femei nu poate fi ignorată și nici considerată pagini de sertar. „Rolul femeii în literatură e același ca în viață, o completare a elementului bărbătesc, pentru o totalizare a vieții”²². Creațiile lor nu sunt doar rodul inteligenței creatoare, ci și al afectivității, acel plus prin care feminitatea s-a transformat din obiect al adorației masculine sau al posesiei masculine, în subiect al propriei vieți. În scrierile celor două femei, sufletul nu este revelat în deplinătatea lui, ele știu să rămână enigmatice chiar și atunci când nu pot rezista chemării iubirii. Receptarea cu maturitate a vieții este unul dintre criteriile ce susține valoarea romanelor și face posibilă desprinderea de subiectivismul propriu oricărui început literar.

Obiectivele propuse la începutul acestui demers analitic au fost îndeplinite, însă direcțiile de cercetare pot fi lărgite, romanele celor două autoare fiind ofertante și-n plan stilistic. Alte aspecte ce pot stârni interesul vizează literatura pentru copii a Ioanei Postelnicu sau corelarea elementelor de factură religioasă și metafizică în spiritul filosofilor clasici, în cazul Henriettei Yvonne Stahl. Apariția unor noi instrumente de interpretare impune o redescoperire a unei literaturi deloc ne semnificative, fiecare scriitoare oferind peisajului literar

²² Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare. Dialoguri I*, București, Editura Minerva, 1971, p79.

românească opere sustenabile tematic și estetic prin nota de originalitate ce se dezvăluie unei lecturi active.

BIBLIOGRAFIE

A. SCRIERI BELETRISTICE

1. BIBLIOGRAFIE DE AUTOR

- Postelnicu, Ioana, *Pădurea Poenari*, București: Editura de stat pentru literatură și artă, 1953;
- Postelnicu, Ioana, *Beznă*, București: Editura Eminescu, 1970;
- Postelnicu, Ioana, *Toate au pornit de la păpușă*, București: Editura Eminescu, 1972;
- Postelnicu, Ioana, *Plecarea Vlașinilor*, București: Editura Minerva, 1974;
- Postelnicu, Ioana, *Roată gândului, roată pământului*, București: Editura Cartea Românească, 1977;
- Postelnicu, Ioana, *Bogdana*, București: Editura Minerva, 1979;
- Postelnicu, Ioana, *Întoarcerea Vlașinilor*, București: Editura Eminescu, 1979;
- Postelnicu, Ioana, *Seva din adâncuri*, București: Editura Minerva, 1985;
- Postelnicu, Ioana, *Eternele iubiri*, București: Editura Cartea Românească, 1986;
- Postelnicu, Ioana, *Urmașii Vlașinilor*, București: Editura Albatros, 1999;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Nu mă călca pe umbră*, București: Editura pentru Literatură, 1969;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Între zi și noapte*, București: Editura Minerva, 1971;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Pontiful*, București: Editura Eminescu, 1972;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Voica*, Ediție ne varietur, București: Editura Minerva, 1972;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Fratele meu, omul*, Ediție ne varietur, București: Editura Minerva, 1973;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Marea bucurie*, ediția ne varietur, București: Editura Minerva, 1974;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Mătușa Matilda, Nuvele*, București: Editura Minerva, 1977;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Steaua robilor*, București: Editura Minerva, 1979;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Drum de foc*, București: Editura Minerva, 1981;
- Stahl, Henriette Yvonne, *Martorul eternității*, București: Editura Herald, 2002.

2. SCRIERI BELETRISTICE, DE ALȚI AUTORI

- Archip, Ticu, *Soarele negru*, București: Editura Minerva, 1983;
- Demetrius, Lucia, *Tinerețe*, București: Editura Eminescu, 1971;
- Dostoievski, Feodor, Mihailovici, *Idiotul*, Iași: Editura Polirom, 2011;
- Dostoievski, Feodor, Mihailovici, *Frații Karamazov*, Iași: Editura Polirom, 2011;
- Dostoievski, Feodor, Mihailovici, *Adolescentul*, Iași: Editura Polirom, 2015;
- Dostoievski, Feodor, Mihailovici, *Crimă și pedeapsă*, Iași: Editura Polirom, 2016;
- Gurian, Sorana, *Zilele nu se întorc niciodată*, București: Editura Forum, 1945;
- Movilă, Sanda, *Desfigurații*, București: Editura Minerva, 1990;
- Odeanu, Anișoara, *Călător din noaptea de ajun*, Editura Facla, 1985;
- Papadat-Bengescu, Hortensia, *Nuvele. Povestiri*, București: Editura Minerva, 1980;
- Papadat-Bengescu, Hortensia, *Fecioare despletite*, București: Editura Eminescu, 1982;
- Papadat-Bengescu, Hortensia, *Concert din muzică de Bach*, București: Editura Minerva, 1982;
- Preda, Marin, *Moromeții*, Vol I și II, București: Editura Cartea Românească, p.1975;
- Rebreanu, Liviu, *Ion*, București: Editura Minerva, 1977;
- Serghi, Cella, *Pe firul de păianjen al memoriei*, București: Editura Cartea Românească, 1977;
- Serghi, Cella, *Pânza de păianjen*, București: Editura Cartea Românească, 1978;
- Beauvoir, Simon de, *Al doilea sex*, vol. II, traducere de Diana Bolcu, Editions Gallimard, 1949, București: versiune publicată la Editura Univers, 1998;
- Slavici, Ioan, *Mara*, București: Editura Minerva, 1979;
- Virginia Woolf, *Jurnalul unei scriitoare*, În românește de Mihai Miroiu, București, Editura Univers, 1980;
- Woolf, Virginia, *Călătorie în larg* (traducere de Georgeta Pădureanu), București, Editura Univers, 1994.

B. MONOGRAFII

- Cristea, Mihaela, *Despre realitatea iluziei, De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl*, București: Editura Minerva, 1996;
- Cun, Antonia, *Criza de identitate în proza Henriettei Yvonne Stahl*, Editura Argonaut, 2012;

- Mihăilă, Constanța-Valentina, *Henriette Yvonne Stahl- între mistică și modernitate*, București: Editura Muzeul Literaturii Române, Colecția Aula Magna, 2014;
- Platon, Maria, *Un destin existențial și literar: Henriette Yvonne Stahl*, Iași: Editura Vasiliana_98, 2011.

C. ISTORII LITERARE

- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până-n prezent*, Onești: Fundația Națională "G. Călinescu", Editura Aristarc, 1998;
- Coteanu, Ion, *Gramatică. Stilistică. Compoziție*, București: Editura Științifică, 1990;
- Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Istoria literaturii române. Studii*, București: Ed. Acad. RSR, 1979;
- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, București: Editura Minerva, 1973;
- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane, Evoluția prozei literare, Scrieri V*, București: Editura Minerva, 1973;
- Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București: Editura Saeculum I.O, 2000;
- Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, București: Editura Univers, 1981.

D. BIBLIOGRAFIE CRITICĂ

ARTICOLE, ESEURI, STUDII

D.1. ÎN VOLUME

- Alexandrescu, Matei, *Confesiuni literare. Dialoguri I*, București: Editura Minerva, 1971;
- Burța-Cernat, Bianca, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate*, București: Editura Cartea Românească, 2011;
- Călinescu, G., *Ulysse*, București: Editura pentru Literatură, 1967;
- Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri 4*, București: Editura Minerva, 1970;
- Corbea, Ileana; Florescu, N., *Biografii posibile.I*, București: Editura Minerva, 1973;
- Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri*, vol.IV, București: Editura Minerva, 1970;

- Cozea, Liana, *Cvartet cu prozatoare*, București: Editura Eminescu, 1987;
- Dumitiu, Dana, *Ambasadorii sau despre realismul psihologic*, București: Editura Cartea Românească, 1976;
- Glodeanu, Gheroghe, *Poetica romanului românesc interbelic- o posibilă tipologie a romanului*, București: Editura Libra, 1998;
- Glodeanu, Gheorghe, *Poetica romanului românesc interbelic*, Iași: Editura Tipo Moldova, 2013;
- Ibrăileanu, Garabet, *Creație și analiză, Note pe marginea unor cărți*, în *Opere*, vol.3, București: Editura Minerva, 1976;
- Iosifescu, Silvian, *În jurul romanului*, București: Editura pentru Literatură, 1961;
- Lipovetsky, Gilles, *A treia femeie*, București: Editura Univers, tradus de Radu Sergiu Ruba și Manuela Vrabie, 2000;
- Lovinescu, Eugen, *Aqua Forte, Memorii*, volumul IV, București: Editura Contemporană, 1941;
- Lovinescu, Eugen, *Aqua forte*, București: Editura Minerva, 1998;
- Lovinescu, Eugen, *Suburătorul. Agende literare*, Ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, București: 1993;
- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe, Eseu despre romanul românesc*, București: Editura Gramar, 2006;
- Mavrodin, Irina, *Romanul poetic*, București: Editura Minerva, 1977;
- Micu, Dumitru, *În căutarea autenticității*, vol I, Editura Minerva, București, 1992;
- Mihăieș, Mircea, *De veghe în oglindă*, București: Editura Cartea Românească, 1988;
- Mușat, Carmen, *Frumoasa necunoscută. Literatura și paradoxurile teoriei*, București: Editura Polirom, 2017;
- Nechita, Alina Maria, *Ipostaze ale personajului feminin în literatura română interbelică*, Cluj-Napoca: Editura Mega, 2019;
- Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism, Proza*, Ediția a II-a, București: Editura Fundației Pro, 2006;
- Negrici, Eugen, *Iluziile literaturii române*, Iași: Editura Polirom, 2017;
- Nițescu, M., *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, București: Editura Humanitas, 1995;
- Paler, Ioan, *Romanul românesc interbelic*, Pitești: Editura Paralela 45, 1998;
- Papadima, Ovidiu, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București: Editura Minerva, 1971;
- Papadima, Liviu, *Mai are timpul răbdare*, București: Editura Curtea Veche, 2007;

- Pârvulescu, Ioana, *Alfabetul doamnelor. De la doamna B la doamna T.*, București: Editura Crater, 1999;
- Perez, Hertha, *Ipostaze ale personajului în roman*, Iași: Editura Junimea, 1979;
- Petreu, Marta, *Biblioteci în aer liber*, Iași: Polirom, 2014;
- Popescu, Carmen, *Intertextualitatea și paradigma dialogică a comparatismului*, Craiova: Editura Universitaria, 2016;
- Protopopescu, Alexandru, *Romanul psihologic românesc*, București: Editura Eminescu, 1978;
- Sebastian, Mihail, *Eseuri, Cronici. Memorial*, ediție îngrijită de Cornelia Ștefănescu, București: Editura Minerva, 1972;
- Șuluțiu, Octav, *Scriitori și cărți*, București: Editura Minerva, 1974;
- Tudoran, Dorin, *Biografia debuturilor*, Iași: Editura Junimea, 1978;
- Vianu, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*, București: Editura Minerva, 1979;
- Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, București: Editura Minerva, 1981;
- Zaharia-Filipaș, Elena, *Studii de literatură feminină*, București: Editura Paideia, 2004.

D.2. ÎN PERIODICE

- Archip, Ticu, „Câteva rânduri de dragul titlului” în „Adevărul”, an.LI, nr.16268, duminică, 7 februarie 1937;
- Barthes, Roland, „The death of the Author”, In: „Image, Music, Text”, New York, Farrar, 1977, p.142-148;
- Barthes, Roland, 1881, „Teoria textului”, traducere de Adiana Babeți, „Secolul XX”, nr.8-9-10, p.179;
- Bârsilă, Mircea, „Poetica autenticității și formele sale premergătoare”, Conferința internațională anuală, Limbă și literatură –, Repere Identitare în Context European”, Pitești, iunie 2014;
- Cioculescu, Șerban, „Steaua robilor”, în „Adevărul”, XLIX, nr.15661, 1935;
- Cioculescu, Șerban, „Între zi și noapte”, în „Evenimentul zilei”, an III, nr. 984, miercuri, 4 februarie 1942;
- Constantinescu, Pompiliu, „Sanda Movilă, «Desfigurații»”, în „Vremea”, an VIII, nr. 413, 10 noiembrie 1935;
- Crohmălniceanu, Ov. S., „Sorana Gurian” în „Contemporanul”, nr.22, 21 februarie 1947;

- Felki, Rita și Susan Stanford Friedman, „Comparison: Théories, Approches, Uses”, Baltimore: John Hopkins University Pres, 2013;
- Firică, Ștefan, „Interwar “authenticity”: “Anti-kalophilia”/ “Antiaestheticism”/ Anti-literature”, Journal of Romanian literary studies, Issue no.8/2016;
- Hartman, Geoffrey H., „Understanding Criticism”, în *A Critic s Journey: Literary Reflection, 1958-1998*. Yale University Press, 1999;
- Ibrăileanu, Garabet, „Voica”, în „Viața românească”, an. XVI, nr.10, octombrie 1924;
- Odeanu, Anișoara, „Sentimentul veșnicului debutat (confesiuni de atelier)”, răspuns la o anchetă realizată de Ion Oarcăsu, în „Tribuna ”, XV, 11 noiembrie 1971, nr.45;
- Oprea, Nicolae, „Romanul feminității rurale”, în revista „Litere”, Târgoviște, Anul XVII, Nr.3 (192), martie 2016;
- Papadat-Bengescu, Hortensia, „Se ridică vâlul..”, în „Sburătorul”, Anul I, nr.38, 3 ianuarie 1920;
- Papadima, Ovidiu, „Gib I. Mihăescu sau arta ca formă a energiei ”, în „Gândirea”, 1935, nr. 10;
- Petrescu, Camil, De ce nu avem roman?, în „Viața literară”, București, an. II, nr.54, 4 iunie 1927;
- Popa, Ionel, „Epopoea Vlașinilor ” în revista „Transilvania”, nr. 10/2003;
- Regman, Cornel, revista „Viața românească”, nr.7, iulie 1979;
- Riffaterre, Michael, 1979, „Sémiotique intertextuelle: l' interprétant”, în *Revue d'Esthetique*, nr.1-2, p.128;
- Riffaterre, Michael, 1981, „L'intertexte inconu” în „Litterature”, nr.41, fevr., p 4;
- Sebastian, Mihail, „Considerații asupra romanului modern. Panlirism ”, în „Cuvântul”, nr. 1004, 14 octombrie, 1927;
- Streinu, Vladimir, în „Viața românească”, an XXXI, nr.8, august 1939;
- Zaharia- Filipaș, Elena, în „Arte Vizuale”, „Inteligentă, independentă, neobișnuită”, de Monica Andronescu, difuzat de jurnalul.ro, în 17.03.2010.

D.3. PREFEȚE/POSTFEȚE

- Bălan, Ion Dodu, „Postfață”, la volumul *Eternele iubiri*, București: Cartea Românească, 1986;
- Ciorbagiu, Viorica D. în „Postfață”, la Henriette Ynonne Stahl, *Martorul eternității*, București: Editura Herald, 2002;

- Crișan, Constantin, „Prefață” în Ioana Postelnicu, *Beznă*, București: Editura Eminescu, 1970;
- Herbert, Jean, „Prefață” la *Martorul eternității* de Henriette Yvonne Stahl. Traducere de Viorica D. Ciorbagiu, București: Editura Universal Dalsi, 1995;
- Postelnicu, Ioana, „Cuvânt înainte” la *Plecarea Vlașinilor*, București: Editura Minerva, 1974.

E. BIBLIOGRAFIE TEORETICĂ

- Albérès, R-M, *Istoria romanului modern*, București: Editura Literaturii Universale, 1968;
- Angelescu, Silviu, *Portretul literar*, București: Editura Univers, 1985;
- Bahtin, Mihail, *Problemele poeziei lui Dostoievski*, București: Editura Univers, 1970;
- Bahtin, Mihail, *Probleme de literatură și estetică*, Traducere de Nicolae Iliescu, Prefață de Marian Vasile, București: Editura Univers, 1982;
- Berdiaev, Nikolai, *Filosofia lui Dostoievski*, Iași: Editura Institutul European, 1992;
- Battaglia, Salvatore, *Mitografia personajului*, București: Editura Univers, 1976;
- Blanchot, Maurice, *Spațiul literar*, Traducere și prefață de Irina Mavrodin, București: Editura Minerva, 2007;
- Booth, Wayne C., *Retorica romanului*, Prefață de Ștefan Stoenescu, București: Editura Univers, 1976;
- Braga, Corin, *De la arhetip la anarhetip*, Iași: Editura Polirom, 2006;
- Bremond, Claude, *Logica povestirii*, București: Editura Univers, 1981;
- Cornea, Paul, *Delimitări și ipoteze, Comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale*, București: Polirom, 2008;
- Creția, Petru, *Oglinzile*, București: Editura Humanitas, 2005;
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Tradus de Marcel Aderca, București: Editura Univers Enciclopedic, 1998;
- Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Ediția a II-a revăzută, Traducere de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun, Iași: Polirom, 2007;
- Eliade, Mircea, *Oceanografie*, București: Editura Humanitas, 2013;
- Firică, Ștefan, *Autenticitatea, sensuri și nonsensuri. Teorii românești interbelice în contexte europene*, București: Editura Tracus Arte, 2019;
- Forster, E. M., *Aspecte ale romanului*, București: Editura pentru Literatură Universală, 1968;

- Genette, Gérard, *Figuri*, Selecție, traducere și prefață de Angela Ion și Irina Mavrodin, București: Univers, 1978;
- Genette, Gérard, *Palimpsestes, La littérature au second degré*, Paris: Collection Poétique, Edition du Seuil, 1982;
- Genette, Gérard, *Introducere în arhitext. Ficțiune și dicțiune*, traducere de Ion Pop, București: Editura Univers, 1994;
- Glodeanu, Gheroghe, *Poetica romanului românesc interbelic- o posibilă tipologie a romanului*, București: Editura Libra, 1998;
- Greimas, A.J., *Elemente pentru o gramatică narativă*, București: Editura Univers, 1975;
- Groeben, Norbert, *Psihologia literaturii*, București: Editura Univers, 197;
- Holban, Anton, „Testament literar,, în *Roman 2. Jocurile Daniei*, București: Cartea Românească, 1982;
- Indrieș Alexandru, *Polifonia persoanei*, Timișoara: Editura Facla, 1986;
- Iser, Wolfgang, *Actul lecturii, O teorie a efectului estetic*, Traducere de Romanița Constan Sinescu și Irina Cristescu, Pitești: Editura Paralela 45, 2006;
- Kristeva, Julia, *Semiotike, Recherche pour une sémantologie*, Paris: Seuil, 1969;
- Lintvelt, Jaap, *Încercare de tipologie narativă. Punctul de vedere*. Traducere de Angela Martin. Studiu introductiv de Mircea Martin. București: Editura Univers, 1991;
- Lipovetsky, Gilles, *A treia femeie*, București: Editura Univers, tradus de Radu Sergiu Ruba și Manuela Vrabie, 2000;
- Lukács, Georg, *Teoria romanului*, București: Editura Univers, 1977;
- Petrescu, Camil, *Opinii și atitudini*, București: Editura pentru literatură, 1962;
- Petrescu, Camil, *Teze și Antiteze. Eseuri alese*, București: Editura Minerva, 1971;
- Petrescu, Camil, „Noua structură și opera lui Marcel Proust”, în *Teze și Antiteze. Eseuri alese*, București: Editura Minerva, 1971;
- Picon G, *Funcția lecturii*, București: Editura Univers, 1981;
- Popovici, Vasile, *Lumea personajului, O sistematică a personajului literar*, Cluj-Napoca:, Editura Echinoc, 1997;
- Propp, Vladimir, *Morfologia basmului*, București: Editura Univers, 1970.
- Robert, Marthe, *Romanul începuturilor și începuturile romanului*, București, Editura Univers, 1983;
- Simion, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim, vol.I, Există o poetică a jurnalului?*, București: Editura Univers, 2005;

- Simion, Eugen, *Genurile biograficului*, vol. I, București: Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2008;
- Todorov, Tzvetan, *Categoriile narațiunii literare*. Traducere de Virgil Tănase. În volumul antologic *Poetică și stilistică. Orientări moderne*. București: Univers, 1972;
- Tomașevski, Boris, *Teoria literaturii. Poetica*, București: Editura Univers, 1973;
- Țeposu, Radu, G., *Viața și opiniile personajelor*, București: Editura Cartea Românească, 1993;
- Valette, Bernard, *Romanul. Introducere în metodele și tehnicile moderne de analiză literară*, traducere de Gabriela Abăluță, București: Editura Cartea Românească, 1997;
- Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, București: Editura Minerva, 1981;
- Welles R, Warren A., *Teoria literaturii*, București: Editura pentru Literatura Universală, 1967.

F. DICȚIONARE

- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P-Z, București: Editura Artemis, 1994;
- Cristea, Valeriu, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, București: Editura Cartea Românească, 1983;
- *Dicționar analitic de opere literare românești*, Coordonare și revizie științifică: Ion Pop, vol. I și IV, Editura Didactică și Pedagogică (vol. I, 1998), Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca: vol. II, 1999, vol. III- 2001, vol. IV- 2003;
- *Dicționar esențial al scriitorilor români*, Coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București: Editura Albatros, 2001.
- *Dicționar de științe ale limbii*, București: Editura Nemira, 2001;
- *Dicționarul cronologic al romanului românesc. De la origini până la 1989*, București: Editura Academiei Române, 2004;
- *Dicționarul general al literaturii române*, București: Academia Română și Editura Univers Enciclopedic, 2005;
- Evseev, Ivan, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Timișoara: Editura Arhiepiscopiei Timișoarei, 2007;
- Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, vol. I, București: Editura Eminescu, 1973;
- Săndulescu, Alexandru, *Dicționar de termeni literari*, București: Editura Academiei, 1976.

G. ANTOLOGII

- *Problemele structurării textului*, Adriana Babeți și Delia Șepețean- Vasiliu(eds.), *Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel 1960-1971*, București: Editura Univers, 1980;
- *Romanul românesc în interviuri, o istorie autobiografică*, Antologie, text îngrijit, sinteze biografice și indici de Aurel Sasu și Mariana Vartic, Vol II, partea II, București: Editura Minerva, 1986;
- *Scrisori către Ibrăileanu*, vol. I, Ediție îngrijită de M. Bordeianu, Gr. Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănucă și Al. Teodorescu, București: Editura pentru Literatură, 1966;
- *Scriitori români*, Coordonare și revizie științifică de Mircea Zăciu în colaborare cu Marian Papahagi și Aurel Sasu, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978;
- *Poetică, estetică, sociologie*, București: Editura Univers, 1979;
- *Bătălia pentru roman*, Antologie de Aurel Sasu Și Mariana Vartic, București: Editura Atos, 1997;
- *Romanul românesc interbelic. Dezbateri teoretice, polemici, opinii critice*, Antologie, prefață, analize critice, note, dicționar, cronologie și bibliografie de Carmen Matei Mușat, București: Editura Humanitas, 2004;
- *Spațiul în romanul anglo-saxon contemporan. Heterocosmosuri/ heterotipii*, Brânzeu Pia (coordonator), București: Editura Art, 2011.

H. SURSE INTERNET

- Ce este un autor, <https://ro.scribd.com/document/340492080/michel-foucault-ce-este-un-autor-I-pdf>, vizitat la data de 10.04.2021;
- Pluralismul personajelor în imagini arhetipale, Odette Arhip <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A23350/pdf>, vizitat la data de 12.05.2021;
- Conflictul dintre opera romanescă și proiectul ei teoretic, Șerban Axinte <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A1253/pdf>, vizitat la data de 15.06.2021;
- Interviu cu Ioana Postelnicu, realizat de Ovidiu Genaru, în 8 martie 2000, la Bacău, disponibil pe site-ul www.memoria.ro, accesat 22 august 2022;
- Interviu realizat de Otilia Țeposu, în 18 martie 2004, la Bacău, disponibil pe site-ul www.memoria.ro, accesat pe 4 septembrie 2022;
- Cordoș, Sanda, Imaginea revoluției în literatura română (II), în revista <https://revistavatra.org/> 2019/12/10/sanda-cordos-imaginea-revolutiei-in-literatura-romana-ii, accesat , 15 mai 2023;

- <https://dokumen.tips/documents/142224521-woolf-virginia-jurnalul-unei-scriitoarepdf.html?page=9>, accesat, 16 august 2023;
- <https://101books.club/carte/descarca-simone-de-beauvoir-memoriile-unei-fete-cuminti-pdf>, accesat, 20 august, 2023.

I. BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

- Bachelard, Gaston, *Poetica spațiului*, traducere de Irina Bădescu, Editura Paralela 45, Pitești: 2017;
- Bachelard, Gaston, *Poetica reveriei*, Pitești: Editura Paralela 45, 2017;
- Balotă, Nicolae, *De la Ion la Ioanide, Prozatori români ai secolului XX*, București: Editura Eminescu, 1974;
- Baltrušaitis, Jurgis, *Oglinda*, Sibiu: Editura Meridiane, 1981;
- Beauvoir, Simon de, *Al doilea sex*, vol. II, traducere de Diana Bolcu, Editions Gallimard, 1949, București: versiune publicată la Editura Univers, 1998;
- Bloom, Harold, *Canonul occidental*, București: Grup Editorial Art, 2007;
- Braga, Corin, *Psihobiografii*, Iași: Polirom, 2011;
- Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Iași: Editura Polirom, 2005;
- Călinescu, Matei, *A citi a (re)citi. Către o poetică a relecturii*, Iași: Polirom, 2007;
- Cizek, Eugen, *Evoluția romanului antic*, București: Editura Univers, 1970;
- Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Iași: Polirom, 1998;
- Cornea, Paul, *Delimitări și ipoteze, Comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale*, Iași: Polirom, 2008;
- Craia, Sultana, *Îngeri, demoni și muieri. O istorie a personajului feminin în literatura română*, București: Univers Enciclopedic, 1999;
- Crohmălniceanu, Ovid, *Literatura română între cele două războaie mondiale vol. I*, București:, Editura Minerva, 1972;
- Diaconu, Mircea, A., *Poezia postmodernă*, Brașov: Editura Aula, 2002;
- Dimisianu, Gabriel, *Lecturi libere*, București: Editura Eminescu, 1983;
- Duda, Gabriela, *Introducere în teoria literaturii*, București: Editura All Educațional, 1998;

- Dumitriu, Anton, *Eseuri. Știință și cunoaștere. Alétheia. Cartea întâlnirilor admirabile*, București: Editura Eminescu, 1986;
- Eco, Umberto, *Opera deschisă*, Pitești: Editura Paralela 45, 2006;
- Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Editura Pontica, 2006;
- Evola, Julius, *Metafizica sexului*, București: Editura Humanitas, 1994;
- Gaultier, Jules de, *Bovarismul*, „Eseuri de ieri și de azi”, colecție coordonată de Luca Pițu și Silviu Lupescu, Iași: Institutul European, 1993;
- Genette, Gérard, *Relația estetică*, București: Editura Univers, 2000;
- Glodeanu, Gheorghe, *Măștile lui Prometeu. Ipostaze și configurații ale romanului românesc*, București: Editura Fundației Culturale Libra, 2005;
- Iosifescu, Silvian, *Mobilitatea privirii. Narațiunea în secolul al XX-lea*, București: Editura Eminescu, 1976;
- Manolescu, Nicolae, *Lectura pe înțelesul tuturor*, Brașov: Editura Aula, 2003;
- Marcuse, Herbert, *Scrieri filozofice*, București: Editura Politică, 1977;
- Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2001;
- Munteanu, Romul, *Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVIII-lea*, București: Editura Univers, 1983;
- Papadima, Liviu, *Literatură și comunicare: relația autor-cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă*. București: Polirom, 1999;
- Pillat, Dinu, *Itinerarii istorico-literare*, București: Editura Minerva, 1978;
- Pleșu, Andrei, *Despre îngeri*, București, Editura Humanitas, 2003;
- Poulet, Georges, *Conștiința critică*, București: Editura Univers, 1979;
- Radian, Sanda, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București: Editura Minerva, 1986;
- Rank, Otto, *Dublul. Don Juan*, Iași: Editura Institutul European, 1997;
- Roznoveanu, Mirela, *Civilizația romanului, Rădăcini*, București: Editura Albatros, 1983.
- Selejan, Ana, *Adevăr și mistificare în jurnale și memorii apărute după 1989*, București: Editura Cartea Românească, 2011;
- Taine, Hippolyte, *Despre producerea operei de artă*, București: Editura Minerva, 1910;
- Taylor, Charles, *Etica autenticității*, Cluj, Editura Idea Design&Print, Traducere de Alex Moldovan, 2006;
- Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, București: Editura Univers, 1973;

- Tomuș, Mircea, *Romanul romanului românesc*, vol II, București: Editura 1000+1 Gramar, 2000;
- Vianu, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*, București: Editura Minerva, 1979;
- Woolf, Virginia, *Călătorie în larg* (traducere de Georgeta Pădureanu), București, Editura Univers, 1994;
- Wunenburger, Jean-Jacques, *Filozofia imaginilor*. Traducere de Muguraș Constantinescu. Ediție îngrijită și postfață de Sorin Alexandrescu, Iași: Editura Polirom, 2004;
- Yung, Carl Gustav, *Arhetipurile și inconștientul colectiv*, traducere din limba germană de Dana Verescu, Vasile Dem. Zamfirescu, *Opere complete* 1, București: Editura Trei, 2003.